

E L M I C A L E T G A L À C T I C

Propostes Didàctiques

Tirant lo Blanc

Elaborades per Josep Franco

T I R A N T L O B L A N C

D E S C R I P C I Ó

Autors: *Joanot Martorell i Martí Joan de Galba.*

Adaptació: *Josep Franco*

Il·lustracions: *Enric Solbes.*

Edicions Bromera / Alzira, 1990

Col·lecció: EL MICALET GALÀCTIC, núm. 5

Format: 20'5x13, 64 pàgs.

Enquadernació en rústica. Impressió en blanc i negre.

Edat: a partir dels 12 anys.

RESUM ARGUMENTAL

Tirant lo Blanc, la novel·la valenciana més important de tots els temps i una de les grans novel·les europees, com va declarar Cervantes i han corroborat molts altres escriptors, no és solament una novel·la de cavalleries, ni és només una novel·la precursora de les grans novel·les burgeses. És un document literari de primera magnitud que ens permet conèixer les idees, la vida, els costums i, fins i tot, els somnis i les esperances dels senyors i les dames del segle xv.

El suport argumental de la novel·la, el fil narratiu que ens condueix a través d'aquest món molt pròxim al món real que va viure l'autor, és la biografia, estrictament inventada, encara que basada en fets reals i en personatges vius

de l'època, d'un jove bretó que, després de rebre valuoses instruccions sobre el món dels cavallers, participa en un gran torneig a Anglaterra —que dura un any i un dia— i és proclamat vencedor sobre tots els seus contrincants, sense haver conegut la derrota.

Més tard, i per iniciativa pròpia, paga de la seua butxaca una nau i es converteix en el cap de les forces armades que alliberen Rodes i l'Imperi Grec del domini dels turcs i, després d'una llarga i complexa campanya al nord d'Àfrica, torna victoriós a Constantinoble, on és proclamat cèsar de l'imperi i mor d'un «fort dolor de costat».

Però les aventures cavalleresques, militars i navals de Tirant es completen amb detallades explicacions de tàctiques militars, amb vibrants diàlegs o amb monòlegs apassionats i moralitzants, amb lúcides interpretacions psicològiques, amb descripcions de bells paisatges o de luxosos interiors i, sobretot, amb la narració detalladíssima dels amors entre Tirant i Carmesina, la filla de l'emperador. Uns amors emmarcats en la vida cortesana de Constantinoble —ciutat en la qual molts estudiosos han vist una caricatura de la València del xv—, que són narrats amb un intens sentimentalisme i, al mateix temps, amb detalls psicològics i humorístics, i amb una sensualitat que, en alguns paràgrafs, s'aproxima molt a l'erotisme.

L'adaptació infantil que presentem —i que, com és lògic, no deixa de ser una adaptació basada en el fil argumental més que no en els detalls de la novella— segueix la divisió, ja clàssica, en cinc parts: la primera narra les aventures cavalleresques del jove bretó Tirant a Anglaterra; la segona és un resum de la seua estada al regne de Sicília i de l'alliberament de l'illa de Rodes, assetjada pels turcs i els genovesos; en la tercera part coneixem l'estada de Tirant a Constantinoble, on s'enamora de la princesa Carmesina, i la guerra contra el soldà i el gran turc, que havien envaït l'Imperi Grec. La quarta part relata el naufragi de l'estol de Tirant a les costes de Tunis i la guerra contra els moros,

que culmina en un bateig multitudinari. I la cinquena, dedicada al triomf i la mort de Tirant, és la narració de la seua proclamació com a cèsar de l'imperi i de la seua prematura mort, que produeix, per amor, la mort de la jove Carmesina.

ASPECTES MÉS IMPORTANTS DE LA NOVEL·LA

Potser una de les característiques que converteixen *Tirant lo Blanc* en una novel·la singular és el seu realisme. Després d'haver vençut milers d'enemics, d'haver estat molt sovint a les portes de la mort i d'haver arriscat la vida en accions més pròpies de James Bond que d'un cavaller artúric, Tirant mor «d'un fort dolor de costat».

Però l'originalitat de la novel·la no s'acaba en aquesta anècdota, perquè les aventures, els amors, les cerimònies, els enfrontaments personals, l'erotisme i els ambients descrits en la novel·la són el reflex de la realitat que l'autor va viure en la pròspera València del segle xv, i la reelaboració d'aquesta realitat per convertir-la en matèria novel·lística converteix el *Tirant* no sols en un document valuósíssim, sinó també en una obra literària d'una grandesa indiscutible.

La feblesa, absolutament humana, de l'heroi que plora per amor, sent vergonya o s'accidenta abans d'una batalla importantíssima converteix el *Tirant* en un exemple de novel·la moderna, precursora de les grans novel·les burgeses que, fins ara, representen la culminació del gènere.

Els diferents nivells de llenguatge —difícils de mantenir en una adaptació com aquesta, però que hem procurat respectar al màxim— són també un altre atractiu de la novel·la: diàlegs vibrants o en un estil marcadament retòric i didàctic, descripcions prolixes o passatges d'una acció frenètica ens mostren l'absolut domini de la llengua que posseïa l'autor i ens recorden, al mateix temps, que els valencians tenim a l'abast, des de fa segles, una llengua viva,

dúctil i apta per a les més altes empreses literàries.

Finalment, als cinc-cents anys de la seua publicació, el *Tirant* ens ofereix la possibilitat de repassar la història del llibre valencià. Des de la primera edició a València, feta l'any 1490 per Nicolau Spindeler, la novella ha estat editada en diversos formats i traduïda a les llengües més importants del món: anglés, castellà, francès, italià... Se n'han fet també diverses adaptacions infantils i teatrals i se'n prepara una versió cinematogràfica.

Sens dubte, l'edició més ambiciosa és la que, des del 1978 fins al 1983, feren Josep Palàcios, encarregat de la transcripció del text, i el pintor Manuel Boix, autor dels aiguaforts que il·lustren aquesta magna obra, publicada en quatre volums en gran foli, que els valencians hem pogut conèixer gràcies a una exposició itinerant organitzada per la Conselleria de Cultura.

L'AUTOR

La vida de Joanot Martorell, nascut a Gandia, segurament, l'any 1414, i mort l'any 1468, va ser tan agitada i plena d'aventures com la del seu personatge. Formava part d'una família de la noblesa mitjana i va ser cavaller. La seua lluita particular començà l'any 1437, amb una lletra de batalla que envià al seu cosí Joan de Montpalau. A partir d'aquell moment, Martorell visqué immers en un món d'enfrontaments verbals i epistolars i, per diverses causes, viatjà a Anglaterra, on va entrar en contacte amb diversos cavallers d'Europa. Novament a València, continuà enfrontant-se amb diversos cavallers i, després, viatjà per Portugal i Nàpols, on, l'any 1454, apareix el seu nom en diversos documents.

A més del *Tirant*, que va deixar quasi acabat i que revisà Martí Joan de Galba, que, segurament, hi va afegir alguns passatges, Martorell va esbossar una adaptació en

prosa d'un vell poema, *Gui de Warwick*, que després es va convertir en els 39 primers capítols del *Tirant*. També és molt possible que siga l'autor d'una novella cavalleresca, *Flor de cavalleria*, de la qual només ens ha arribat el començament.

L'ADAPTADOR

Josep Franco va nèixer a Sueca l'any 1955. A més de col·laborar habitualment en la premsa, ha traduït diversos llibres i sèries per a la televisió i ha editat ja una quantitat considerable de llibres per a joves i adults —d'entre els quals *L'últim roder* ha assolit ja més de deu edicions— i també alguns llibres per a xiquets, com *Ulisses* o *La ciutat submergida*.

L'ILLUSTRADOR

Enric Solbes, nascut a Alcoi l'any 1960, va exposar per primera vegada els seus quadres l'any 1978 i, des d'aleshores, ha participat en mostres individuals i col·lectives en les sales més importants del nostre país, com també a Madrid, Londres o Nova York. A més, ha maquetat llibres, ha realitzat un gran nombre de cartells i ha dissenyat, entre moltes altres coses, un alfabet que, amb el nom de *Xúquer*, serà la primera col·lecció tipogràfica concebuda i realitzada exclusivament per valencians. Com a il·lustrador de llibres, tant infantils com per a adults, ha col·laborat amb diversos autors i d'entre les seues obres destaquen *El bruixot Tararot*, *Criatures minúscules*, *Les metamorfosis* i *La ciutat submergida*.

La seua estètica, emmarcada al principi en una clara línia neorealista, ha evolucionat al llarg dels últims anys, fins a convertir-se en un figurativisme molt personal que

converteix l'obra d'Enric Solbes en una de les aportacions més sòlides i interessants de la pintura valenciana contemporània.

SUGGERIMENTS DIDÀCTICS I METODOLÒGICS

La lectura d'una adaptació, siga de l'obra que siga, sempre hauria de tendir a fer que el lector jove, en un futur més o menys pròxim, sentira la curiositat de llegir l'obra original. En el cas que ens ocupa, ens trobem davant d'una dificultat afegida a totes aquelles que els professionals de l'ensenyament coneixen per experiència i que, sovint, converteixen en difícil —o en impossible— aquest pas desitjat. El *Tirant* és una obra de difícil accés per als més joves i, a pesar del seu indubtable interès, també per als lectors poc avesats a enfrontar-se amb obres tan denses, tan llargues i, a més, escrites en una llengua que, sense ser indecifrabla, presenta certes dificultats de comprensió.

Per això, potser caldria conformar-nos a fer que el lector d'aquesta adaptació senta curiositat per l'obra de Martorell i fruesa, en principi, d'aquest brevíssim resum en el qual trobarem la formació del cavaller, alguna batalla, una breu història d'amor i quasi tots els altres ingredients que formen part de la nostra novella més universal.

Si la motivació a la lectura és un principi didàctic pràcticament indiscutible, en aquest cas, la lectura forma part d'un procés de motivació més ampli i complex. Perquè el coneixement dels nostres clàssics i la comprensió del pes específic que tenen en la literatura universal ens ajudaran, sens dubte, a crear en els nostres alumnes la consciència cívica que solem presentar com el fonament de qualsevol ideari pedagògic.

Les institucions, potser empentades per aquest frenesí commemoratiu que guia la vida cultural dels últims anys, han posat a l'abast dels educadors una variada documenta-

ció sobre el tema: quaderns de treball, concursos, dossiers i diverses publicacions, que ens ajudaran a popularitzar la figura de Tirant i a crear un cert interès pel tema entre els alumnes. Una visita a l'exposició itinerant dels gravats de Manuel Boix pot ser també molt útil.

Després, tot dependrà de l'interès que mostren els alumnes i de la importància que cada educador i cada educadora donen al fet de convertir el *Tirant* en un llibre popular i el seu protagonista en un personatge conegut per la població escolar valenciana.

La lectura d'aquesta adaptació i les propostes que els interessats trobaran seguidament són dues maneres més d'aproximar-nos a l'obra magna de la nostra literatura. Però també ens poden servir per conèixer millor el nostre passat, per estimar-lo i respectar-lo i, en conseqüència, per preparar el nostre futur amb més esperança i amb més responsabilitat.

PROPOSTES DE TREBALL *

* L'editor autoritza la reproducció d'aquestes *propostes de treball* amb finalitats didàctiques, però recorda que no es permet la reproducció per fotocòpia o altres mitjans del llibre a què es refereixen les presents *propostes de treball*.

A) FITXA DE LECTURA

TÍTOL DE L'OBRA:

AUTOR:

ÈPOCA:

EDICIONS BROMERA

COL·LECCIÓ: Núm.:

Fes un dibuix de l'escena o del personatge que més t'haja agradat del llibre.

1. Escriu els títols dels cinc capítols en què està dividit el llibre.

2. Explica breument quin és l'origen de la cavalleria, segons el vell ermità.

3. Busca en el llibre el fragment en què s'explica què es feia als bons cavallers i què es feia als dolents. Copia el fragment i exposa la teua opinió sobre el tema.

4. Ací tens una llista d'alguns dels noms més curiosos i divertits que apareixen en la novella. Explica com creus que era cada personatge i quin podria ser el significat de cada nom:

El senyor de les Vilesermes.

La Viuda Reposada.

El cavaller Tenebrós.

Cataquefaràs.

Plaerdemavida.

Exemple: Kirieleison de Muntalbà devia ser un cavaller molt religiós, per això li va posar Kirieleison, que és el nom d'una cerimònia religiosa.

5. Explica, a la teua manera, com va entrar a Rodes la nau de Tirant.

6. ¿Quin estratagema va utilitzar Tirant per vèncer els turcs de Rodes, que eren molt superiors en quantitat?

7. Explica quines mesures va prendre Tirant per imposar l'ordre en la vila de Miralpeix.

8. Quan Tirant està malalt, una dona jueva s'ofereix a curar-lo. Explica quina argúcia utilitza i comenta per què creus que va donar resultat.

9. Busca en enciclopèdies o en llibres de literatura el resum argumental d'algunes altres novelles de cavalleria. Copia un breu resum de cada argument i comenteu en classe en què s'assemblen i en què es diferencien de *Tirant lo Blanc* les novelles que heu estudiat.

10. Formeu equips per comentar en classe els avantatges i els inconvenients de la vida medieval. Que cada equip s'encarregue d'estudiar una faceta de la vida quotidiana: treball, cultura, viatges, sanitat...

B) EXERCICIS D'APLICACIÓ

1. *Tirant resplendeix entre els altres cavallers com el sol resplendeix entre els planetes.*

—Escriu comparacions com l'anterior a partir de les oracions següents:

L'armadura de Tirant era blanca com...

La veu de Carmesina era dolça com...

Plaerdemavida era prudent com...

Cataquefaràs era valent com...

La Viuda Reposada era malvada com...

2. *El senyor de la Marca de Tirània era un marquès.*

—Completa les oracions següents amb un derivat de la paraula destacada:

Després de l'*ofensa* Tirant es va mostrar molt...

Entenia molt de naus, era un home...

Formava part de la *burgesia*, era un...

Aquell home de *Gènova* era conegut amb el nom del...

Des que li va *prometre* amor, ella el considerava el seu...

3. *Tirant representava les donzelles perquè anava de blanc.*

—Relaciona cada color amb un estat i escriu oracions com la de l'exemple:

viudes	verd
casades	morat
monges	negre

4. Si has llegit la novel·la amb interès, coneixeràs com Tirant va salvar la reputació de Felip. Si cal, repassa el fragment i inventa una altra forma de tapar la falta de Felip.

5. El dia de Sant Joan, data fixada per al casament del rei d'Anglaterra, se celebra encara en moltes localitats valencianes amb diverses festes i costums.

Informa't a casa o consultant llibres i completa el quadre següent:

SANT	DIA	COSTUMS
Joan		
Antoni		
Josep		
Jaume		
Pere		

6. Feu una enquesta en el vostre àmbit, el barri o la localitat, per saber fins a quin punt és conegut el *Tirant* entre la població.

Si els resultats són decebedors, organitzeu una exposició a l'escola, amb dibuixos i informació sobre la novel·la, l'autor i l'època.

7. La comarca on va nàixer Joanot Martorell, la Safor, és una de les més actives del país i una de les que conserven monuments i costums de l'època. Programeu una visita a la Safor i elaboreu un informe sobre la situació actual de la comarca i sobre la seua història.

8. Com sabeu, la novel·la comença quan Tirant és ja un jove capaç de viatjar sol i d'entrar en batalla.

Inventeu com va ser la infància de Tirant i escriviu un conte breu que podeu il·lustrar perquè forme part de l'exposició suggerida en l'exercici sisé.

